

*Dragomir Vojnić**

**VLADIMIR VESELICA:
SVEKOLIKA HRVATSKA KRIZA**
(Zagreb, Školska knjiga, 2013.)

Vladimir Veselica općenito, a njegov život i djelo posebno, svojevrsni su fenomen na suvremenoj hrvatskoj društveno ekonomskoj, pa i političkoj, sceni, po kojemu se veoma razlikuje od mnogih drugih, sa kojima se inače, po prirodi stvari može uspoređivati. Kada to kažem mislim na Vladimira Veselicu kao na ekonomista znanstvenika, ali isto tako i kao na čovjeka koji ima svekolike ljudske plemenite i humane kvalitete. Te svoje kvalitete je pokazivao u različitim vremenima i u različitim uvjetima, od onih najboljih do onih najgorih. Rodio se u vihornim i burnim vremenima koja su predhodila i iznjedrila drugi svjetski rat, kao dijete hrvatske seljačke obitelji 23. siječnja godine 1938. u selu Glavicama općina Sinj. Otac mu je kao partizan, pripadnik narodno oslobodilačkog rata, poginuo u vrijeme kada se već nazrijevao konac rata i pobjeda antifašističke koalicije. Sudbina je htjela da je Vladimir Veselica već od svojeg ranog djetinjstva osjetio svu težinu borbe za život i opstanak. Morao je pomagati majci da održi poljoprivredni posjed koji je bio izvor života cijele obitelji što znači još i brata i sestre. Teški uvjeti življenja ne samo da nisu obeshrabrili Vladimira Veselicu, nego naprotiv, taj mladi seoski dječak je u tijeku svega dvije decenije prošao sve razine općeg i sveučilišnog obrazovanja na ekonomskim studijama u zemlji i inozemstvu, posebno u Francuskoj, te postao veoma istaknuti znanstvenik i jedan od onih ekonomista i sveučilišnih profesora koji se posebno ističu i u znanstveno nastavnom i u znanstveno istraživačkom i u znanstveno organizacijskom radu. Njegova sklonost za pisanje i studijski rad došla je do izražaja još u vrijeme studija kada je napisao i objavio svoje prve radove. Tu

* D. Vojnić, profesor - znanstveni savjetnik, emeritus Ekonomskog instituta, Zagreb i počasni član Predsjedništva Hrvatskog društva ekonomista.

njegovu sklonost prvi je zapazio i dao odgovarajuću podršku, u to vrijeme njegov profesor, a danas akademik Vladimir Stipetić.

Međutim kada danas govorimo o liku i djelu i o životu i radu Vladimira Veselice onda posebno valja istaknuti dva momenta. Prvi momenat se odnosi na činjenicu da je veoma mali broj znanstvenika ekonomista uspijevao uspješno pokrivati tako širok spektar ekonomskih problema i područja kao što je to uspijevao Veselica. U taj okvir ulazi i makro ekonomija i mikroekonomija i poslovna ekonomija i poslovne financije, i ekonomija i politika tranzicije i globalizacija i nova ekonomija i sve drugo s time povezano.

Drugi se moment odnosi na činjenicu da je Vladimir Veselica jedan od onih hrvatskih ekonomista znanstvenika koji su tijekom druge polovice prošlog stoljeća, pa sve do danas, bili i veoma plodni i veoma aktualni. Posebnu pozornost valja obratiti na njegovo fundamentalno djelo koje je pred par godina objavljeno pod naslovom „Globalizacija i nova ekonomija“. U tome su djelu, može se slobodno reći po prvi puta u nas, nešto detaljnije i argumentiranije obrađeni neki momenti koji pokazuju velike promjene u geopolitičkoj i geostrateškoj slici suvremenog svijeta, posebno u svjetlu brzog razvitka nekih novih ekonomija i rađanja i nastanka nekih novih gospodarskih i industrijskih sila među kojima valja zapaziti specifičnosti NR Kine i Indije. Te se specifičnosti odnose na činjenicu da te zemlje, po razini svoga razvitka spadaju istovremeno i u grupu zemalja u razvoju i u grupu onih zemalja koje imaju visoku razinu razvitka industrije, tehnologije, obrazovanja i znanosti.

Vladimir Veselica je bio prvi naš znanstvenik koji je u spomenutoj knjizi zamijetio i neke nove društveno ekonomske i političke momente i probleme koje sobom nosi snaženje globalizacijskih trendova u uvjetima dominacije modela ekonomskog neoliberalizma. To njegovo zapažanje je imalo svojevrstni vizionarski karakter i domet. Jer jedna od veoma važnih karakteristika suvremenog svijeta se odnosi na vidljiv i nevidljivi sukob klasičnog kapitalizma, u izrazu modela ekonomskog neoliberalizma i reformiranog kapitalizma, u izrazu društva blagostanja, za koje se u svojim djelima zalaže i Vladimir Veselica.

Samo sa nešto malo više sreće i nešto malo više podrške na domaćem i vanjskom planu ovo se fundamentalno djelo Vladimira Veselice moglo naći među onima koja dolaze u obzir za Nobelovu nagradu.

Međutim u kontekstu knjige koja je danas predmet naše pozornosti posebno valja istaknuti da je upravo Vladimir Veselica po svom znanstvenom putu i opusu znanstvenik koji ima najviše znanja i znanstvenog osnova za pisanje knjige pod ovim naslovom. Ovaj se stav temelji na brojnim radovima koje je Vladimir Veselica napisao i objavio koncem prošlog i početkom ovog stoljeća. To se posebno odnosi na one radove koje je kao predsjednik Hrvatskog društva ekonomista koncem devedesetih i početkom ovog stoljeća pripremao za tradicionalno opatijsko

savjetovanje hrvatskih ekonomista. U tom kontekstu valja isto tako spomenuti da mu je i stjecaj političkih okolnosti omogućio dobru informiranost. Bio je u veoma uskoj skupini onih koji su pripremali osnivanje i početak rada HDZ-a u sklopu osamostaljivanja Republike Hrvatske. Bio je među prvima koji su, ne samo zamijetili nego i javno kritizirali pogrešan put novog političkog vodstva. Već na prvim opatijskim savjetovanjima su se mogla čuti njegova vapijuća upozorenja da ne smijemo dozvoliti pljačku i kolonizaciju hrvatskog narodnog bogatstva i kapitala. Ekonomska je politika međutim usprkos svim upozorenjima i ekonomske znanosti i Hrvatskog društva ekonomista na čelu sa Vladimirom Veselicom kao predsjednikom, tijekom dvije decenije kumulirala toliko grešaka koje su jedva i teorijski dozvoljavale ozdravljenje na neki kraći rok. Najgore od svih drugih teško je padala veoma neugodna, pa i sramotna, činjenica da se privatizacijska i tajkunska pljačka nacionalnog bogatstva ostvarivala u uvjetima nametnutog rata. Dok je masa mladih ljudi dragovoljno sudjelovala u domovinskom ratu, brojni su pojedinci beskrupulozno i bešćutno ostvarivali grabež i pljačku u cilju brzog bogaćenja. Zbog svega toga će devedesete godine u hrvatskoj povijesti ostati zapisane kao veoma kontradiktorne i kontraverzne. U tim se godinama dogodilo i nešto najljepše i nešto najružnije. Ono najljepše se odnosi na rađanje lijepje naše, a ono najružnije na sve ostalo. Već na samom početku devedesetih društveni je proizvod prepolovljen i započela je deindustrijalizacija koja je koncem stoljeća uspješno ostvarena. Izgubljeno je na stotine tisuća radnih mjesta praćeno stravičnim povećanjem nezaposlenosti. Nastupile su stravične socijalne razlike. U Hrvatskoj se moglo govoriti o pojavi Latinsko američkog sindroma. Na društvenom i ekonomskom planu su počeli djelovati različiti oblici monopola i oligopola što je predstavljalo veoma plodnu osnovu za razvoj mita i korupcije i svih drugih oblika i masovnog i organiziranog kriminala. Funkcija pravne države i vladavina prava sve su više gubile čvrsto tlo pod nogama. Dominacija mafiokracije je postala neizbježna. Ona se razvijala na krilima vlasti od vrha do dna. Tragične posljedice su opće poznate. Njihov sintetički izraz su veliko siromaštvo i velika nezaposlenost, kao i stravične socijalne razlike. Velike greške ekonomske politike imale su za rezultat takav model privređivanja koji se oslanja na potrošnju i uvoz umjesto na investicije štednju i izvoz. Taj je model, po prirodi stvari, rezultirao takvom veličinom vanjskog duga koja ozbiljno nadmašuje postojeći bruto domaći proizvod. Na taj su se način suvremeno hrvatsko gospodarstvo i društvo našli u svekolikoj ekonomskoj, političkoj, materijalnoj i moralnoj krizi.

U kontekstu velikih grešaka ekonomske politike koje su kao posljedicu imale i deindustrijalizaciju i devijantne učinke na model privređivanja, Veselica je posebno upozorio na neke stavove ekonomske znanosti povezane i sa opatijskim savjetovanjima i sa Ekonomskim institutom Zagreb, a koji su bili izrečeni i sa strane vodećih ekonomista Svjetske Banke nobelovca Josepha Stiglitz i Grzegorza Kolodka. Oni su u časopisu Svjetske banke „Transition“ komentirajući hrvatsku

ekonomsku politiku poslije Stabilizacijskog programa iz godine 1993. (koji je u osnovi bio samo antiinflacijski) rekli da smo pomiješali ciljeve i uvjete razvoja. Ovi su stavovi bili veoma zapaženi u našoj ekonomskoj znanosti, ali nikako u našoj ekonomskoj politici. Spomenuti istočni grijeh nas muči već dvadeset godina s time da još nitko ne zna kada će ta muka prestati. U svakom slučaju model privređivanja temeljem koga se više rashoduje nego prihoduje, odnosno više troši nego proizvodi ne može trajno opstati. Za velike se greške plaća velika kazna i zato je veoma dobro da je Vladimir Veselica i u svojoj najnovijoj knjizi koja je danas predmet naše pozornosti na ove važne momente usmjerio posebnu pozornost. U tom je kontekstu, ne kao manje važno, nego naprotiv, potrebno posebno istaći da su na svekolike krizne pojave hrvatskog gospodarstva i društva, Hrvatsko društvo ekonomista na čelu sa Vladimirom Veselicom u kontinuitetu upozoravali, ali bez uspjeha.

Vladimir Veselica spada među ekonomiste koji veoma dobro razumiju dvodimenzionalni karakter ekonomske politike - i kao dijela znanosti kada se kao akteri javljaju znanstvenici koji se ponašaju po kriteriju borbe za znanstvenu istinu, i kao dijela ukupne politike kada se kao akteri javljaju političari koji se ponašaju po kriteriju borbe za vlast. Velike greške ekonomske politike i velika cijena koju za njih plaćamo, a na što je Veselica u kontinuitetu upozoravao rezultat su izgubljene bitke znanosti i pobjede politike.

Vladimir Veselica je u traženju uzročno posljedičnih veza Svekolike hrvatske krize koristio, ne samo širinu i dubinu svojih spoznaja iz domaćih izvora, posebno iz kontinuiteta tradicionalnih opatijskih savjetovanja hrvatskih ekonomista, nego i puno šire od toga. U tom kontekstu valja posebnu pozornost posvetiti njegovom političko ekonomskom pristupu temeljem klasika političke ekonomije počevši od Adama Smitha i Davida Ricarda pa preko Karla Marxa sve do Johna Maynarda Keynesa i Paula Samuelsona. Kao najprihvatljiviju, za ovakav karakter istraživanja, polaznu osnovu uzeo je Karla Marxa, pa je kao polazni moto uzeo "Prvobitnu akumulaciju kapitala". U tom kontekstu Veselica već na samom početku knjige **Svekolika hrvatska kriza** kaže: "U Hrvatskoj se veliki dio stanovništva nalazi u zoni siromaštva i niskog životnog standarda, negativnog procesa raslojavanja na socijalne slojeve, i to na modelu prvobitne akumulacije kapitala."

Autor u nastavku, na tri stranice, daje objašnjenje značenja "Modela prvobitne akumulacije kapitala".

U traganju za mogućim putevima izlaska iz krize Vladimir Veselica podsjeća da je i danas vrijedno i aktualno parafrazirati misao Karla Marksa da su filozofi različito tumačili svijet, a riječ je o tome da se on promijeni. Vladimir Veselica izražava nadu da će izrečene riječi poslužiti mnogobrojnim različitim adresatima kojima je knjiga namijenjena. On ustvari izražava nadu u početak onakve suradnje ekonomske znanosti i ekonomske politike kakva je bila u vrijeme kada je Hrvatska

postala jedna od deset u svijetu novoindustrijaliziranih zemalja. A to znači da bi temeljem svekolike ocjene momenta razvoja hrvatskog gospodarstva i društva trebalo prirediti takvu koncepciju i strategiju razvoja na koju će se oslanjati aktivna ekonomska politika. Veselica kaže da bi mu to bila najveća nagrada za uloženi trud.

Ova knjiga Vladimira Veselice ima i pedagoško i obrazovno značenje. To se odnosi na širok spektar problema koji se u knjizi obrađuju, a posebno na političko ekonomski pristup. To tim više što naši ekonomski fakulteti kao da su zaboravili na fundamentalnu ulogu i mjesto političke ekonomije u ekonomskim znanostima.

Imajući sve ove momente u vidu valja, ne samo uputiti riječi hvale i priznanja autoru ovog veoma vrijednog djela, nego i uputiti vruću preporuku širokom krugu, ne samo ekonomista znanstvenika i studenata, nego i svima onima koji se iz izvora naših najboljih i najkompetentnijih autora ekonomista znanstvenika žele informirati o svekolikim aspektima ekonomske i moralne krize hrvatskog gospodarstva i društva. Riječi hvale treba uputiti i "Školskoj knjizi" izdavaču ovog vrijednog djela, koja je kao izdavač pokazala dovoljno sluha da ovo prvo djelo ovakvog karaktera u nas u pravo vrijeme ugleda svjetlo dana. Jer veoma je širok krug zainteresiranih korisnika, uključujući i one koji uče i studiraju i one koji ovaj kompleks naše društveno ekonomske i političke zbilje istražuju. Ovim svojim djelom se Vladimir Veselica opetovano potvrđuje i kao veliki znanstvenik i kao veliki čovjek, humanista i domoljub.

Opetovano treba zamijetiti da je u nas veoma mali broj ekonomista znanstvenika koji bi sa istim znanstvenim i moralno političkim osnovama mogli napisati knjigu o svekolikoj ekonomskoj, političkoj, materijalnoj i moralnoj krizi hrvatskog gospodarstva i društva. U nizu drugih argumenata u prilog ove tvrdnje spomenuti ćemo samo neke (inače veoma poznate) stavove i načela kršćanske civilizacije koje velika većina među nama nerijetko spominje, ali na koje u praktičnom življenju nerijetko zaboravlja. Posebno se to odnosi na poznata načela "Ljubav, a ne mržnja", "Oprost, a ne osveta", "Tolerancija, a ne isključivost", i još posebno literarni izraz svega toga "Mržnja se mržnjom ne ukida, mržnja se ukida ljubavlju". Većina nas spada među one ljude koji sva ova načela dobro poznaju. Naš veliki znanstvenik, veliki čovjek, dosljedan humanist i prijatelj Vladimir Veselica, spada među onu, nažalost veliku, manjinu, koja se svega onoga duboko ljudskog o čemu spomenuta načela govore, u praktičnom svakidašnjem odnosu sa ljudima, dosljedno pridržava.

Sve se to manifestira i u velikoj demokratskoj, moralno-političkoj, humanističkoj i svjetonazorskoj širini Vladimira Veselice. Nerijetko me je svojim ponašanjem asociirao na Stjepana Radića kada je rekao: „Ja sam prvo čovjek a onda Hrvat. Tko kaže obrnuto nije ni dobar čovjek ni dobar Hrvat.“

Knjiga koju je pod ovakvim, pomalo zastrašujućim naslovom napisao, motivirana je ljubavlju prema "Lijepoj našoj" i svim njenim žiteljima. Njen će plemeniti učinak biti utoliko veći ukoliko brže dođe u ruke svih onih koji su za društveno

ekonomsku, moralnu i političku zbilju “Lijepe naše” posebno i najviše zainteresirani. Širok interes za čitanje ovog, na svoj način jedinstvenog, djela biti će i najveće priznanje, hvala i nagrada i njenom autoru Vladimiru Veselici, koji je našu ekonomsku znanost, kao veliki ekonomist-znanstvenik, tijekom proteklih godina više puta obogaćivao svojim veoma vrijednim, a za neka od njih bi se moglo reći i fundamentalnim djelima.

Na koncu posebno valja spomenuti činjenicu da je Vladimir Veselica, tijekom niza posljednjih godina svoje briljantne uspjehe ostvarivao u uvjetima teške i mukotrpne borbe sa uznapredovalom Parkinsonovom bolešću. Velika pomoć i podrška koja mu je u veoma teškim uvjetima rada u kontinuitetu dolazila sa strane njegove drage supruge i životne družice Pavice, zaslužuje posebnu pažnju priznanje.

Za sve što je Vladimir Veselica i kao čovjek i kao ekonomist znanstvenik učinio valja mu i u ime naše ekonomske znanosti i u ime Hrvatskog društva ekonomista koje je dugi niz godina veoma uspješno vodio, i u ime njegovih brojnih prijatelja i štovatelja, dakle za sve to mu i ovom prigodom promocije ove knjige, koja sigurno spada među ona djela koja će se ne samo koristiti i pamtiti, nego koja će biti veoma važan dokument vremena u kome je nastala, za sve to Vladimiru Veselici valja uputiti riječi tople hvale i velikog priznanja.

Ovo svoje kratko izlaganje završiti ću sa istom mišlju i istim stavom sa kojim sam počeo. Vladimir Veselica općenito, a njegov život i rad osobito, poseban su fenomen na suvremenoj hrvatskoj društveno-ekonomskoj i znanstvenoj, pa i političkoj sceni. Tijekom prošlih godina sam u ovakvim i sličnim prigodama pisмено ili usmeno običavao reći da Vladimir Veselica spada među najplodnije hrvatske znanstvenike ekonomiste. Malu korekciju tog svog stava činim u tom smislu da je Vladimir Veselica najplodniji suvremeni znanstvenik ekonomist. Povijest nastanka ove knjige koja je danas predmet naše pozornosti i koja će i ubuduće plijeniti pozornost, u što sam siguran, i sama po sebi može predstavljati osnovu za ovakvu prosudbu.